

Komplex näring kräver en nyanserad debatt

Lyssna på vetenskaparna – uttrycket har blivit allmänt känt, men det är förvirrande. Det låter ju som om vetenskaparna är eniga, men överallt i forskarvärlden finns olika och motstridiga uppfattningar. I dikten ”Vad är Sanning?” skrev Gustaf Fröding: ”Det, som är sanning i Berlin och Jena, är bara dåligt skämt i Heidelberg.”

Motstridigheterna kan tyckas vara beklagliga, men det är just i mötet mellan de olika uppfattningarna som ny kunskap växer fram. För att det ska ske en vetenskaplig utveckling måste forskarna gnugga sig mot varandra.

SMAL VETENSKAPLIG BAS

Mot den bakgrunden kan noteras att det klimatpolitiska rådet består uteslutande av ledamöter med naturvetenskaplig bas. Samtidigt måste erkännas att klimatfrågan är ett samhällsligt problem och därför kunde också olika samhällsvetare få göra sin röst hörd – ekonomer, sociologer, statsvetenskapare och andra. Annars kan ju inte politikerna få ett tillräckligt brett underlag för sina beslut.

Ett besläktat problem är att människor har uppfattningar som inte bygger på vetenskaplighet. Det finns ideologer och religiösa fanatiker, som uttrycker sig som om de hade en vetenskaplig grund. Det finns pseudovetenskaper och konspirationsteorier, ibland underblåsta av ryska trollfabriker. Det finns till och med utbildade forskare, som missbrukar sin ställning och låter sig köpas av politiker och näringslivet.

KOMPLEX VERKLIGHET

Gapet mellan vetenskap och ideologi kan hänga samman med att verkligheten är komplex. Då har människor svårt att förstå, och de faller lätt offer för charlataner. Den som hyllar en ideologi behöver inte sätta sig in i komplicerade sammanhang. Ideologier liknar religioner, som ju skapar sammanhang när människor har svårt att orientera sig.

Lantbruk är en mycket komplicerad verksamhet. För att förstå de areella näringarna behövs kunskaper från i princip alla vetenskapsgränar. Denna komplexitet berättigar till ett eget universitet och då blir det extra svårt att förstå helheten. Därmed finns det utrymme för ideologier och dessa kan bli särskilt starka genom att det finns sociala gemenskaper. Eftersom ideologerna predikar enkla budskap, värjer de sig mot information, som rubbar deras cirklar. Forskare med andra budskap får inget gehör.

EKO FRÅN FÖRR

Det är inte svårt att hitta exempel på hur vetenskap utmanas av ideologier, I Svenska Dagbladet den 16 november 2014

hade fyra SLU-professorer ett inlägg under rubriken ”Ekologisk odling – vägen till svält”.

Ungefär samtidigt publicerades en intervju i Lantbrukets Affärer nr 4, 2014. På ideologiska grunder förespråkade en riksdagsledamot att hela Sveriges lantbruk ska läggas om till ekologisk produktion. Han var tidigare lantbrukspolitisk talesperson för ett regeringsbärande parti. Den intervjuade nämnde ingenting om produktionsvolym, kostnader, livsmedelspriser, konsumentefterfrågan eller climateffekter.

EXPORTERADE PROBLEM

Ett annat exempel härrör från Svenska Dagbladets nätupplaga den 15 mars 2019. Där publicerades en artikel, betitlad ”Idisslare har viktig roll i vårt livsmedelssystem”. Arton SLU-forskare skrev om den svenska djurproduktionen, bland annat dessa ord:

”Idag importeras en stor del av den mat vi äter och omkring 60–80 procent av växthusgasutsläppen från svensk matkonsumtion sker i andra länder. När maten produceras någon annanstans har vi varken kontroll över vår livsmedelsförsörjning eller vår livsmedelskonsumtions klimat- och miljökonsekvenser. Om vi skall producera huvuddelen av vår mat i Sverige måste vi ha djur i livsmedelssystemet. Vi efterlyser en nyanserad och faktabaserad diskussion som utgår från perspektivet att vi behöver mat och som beaktar helheten i livsmedels- och ekosystemen samt omfattar vår självförsörjningsgrad.”

OLIKA TOLKNING AV HÅLLBARHET

Samma dag, den 15 mars 2019, rapporterade ATL:s nätupplaga en annan historia från SLU. Ett antal SLU-studenter hade bildat ett nätverk, betitlat Klimatstudenterna. På sin hemsida skriver studenterna: ”Vi vill rädda framtiden”, men studenternas budskap stämmer inte överens med vad forskargruppen säger.

Ett problem i sammanhanget kan vara otydligheten i begreppet ”hållbarhet”, som ju utvecklades av Brundtland-kommissionen 1988. Där angavs tre dimensioner av hållbarhet, nämligen ekologisk, social och ekonomisk, och dessa är sidoordnade och ömsesidigt beroende av varandra. Kanske har studenterna inte riktigt förstått komplexiteten i begreppet hållbarhet.

Förhoppningsvis tar studenterna under sin utbildning intryck av universitetets kvalificerade forskare och lärare.

Och när de kommer ut i arbetslivet, inser de hur de tre hållbarhetsdimensionerna hänger ihop.

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI,
SLU UPPSALA

